

Nr 212.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 145 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 mars 1952, föreslagit riksdagen medgiva, att statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel må användas enligt av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll framlagt förslag.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hällgren m. fl.* (I: 437) och den andra inom andra kammaren av herr *Utbult m. fl.* (II: 584), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ett belopp av 5 miljoner kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel skall avsättas till en särskild fond, som skall disponeras för i motionerna angivna åtgärder till fiskets främjande, bl. a. för säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg, garantikapital för fiskebåtsförsäkringar, anskaffande av ett nytt undersökningsfartyg m. m. för fiskeriväsendet och fiskehamnsförbättringar,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Uhlén* och *Bergman* (I: 438) och den andra inom andra kammaren av herrar *Lindberg* och *Håstad* (II: 528), i vilka hemställts, att riksdagen ville besluta att av överskottsmedlen från krigsförsäkringsnämndens verksamhet måtte till Kungl. Maj:ts förfogande ställas,

a) ett belopp av 8 miljoner kronor avseende den förbättring av sjöfolkets pensioner, som föreslagits av 1947 års sjömanspensionsutredning,

b) ett belopp av 7 miljoner kronor att användas till att förbättra sjömanspensioner i allmänhet,

c) ett belopp av 2 miljoner kronor att användas till sjösäkerhetsanstalter för sjöfarten, vilka anstalter sortera under lotsstyrelsen,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nihlfors* väckt motion (II: 583), vari hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 145 till den del den rör dispositionen av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel för nedsättning av statsskulden, dels i fråga om överskottets disposition beakta i motionen anförda synpunkter, innebärande att medlen

— bortsett från de dispositioner, som departementschefen föreslår skola göras till handelsflottans välfärdsfond jämte vissa andra sjöfartsändamål samt pensioner och gratifikationer åt anställda hos krigsförsäkringsnämnden — skola hållas disponibla för bestridande av »kostnaderna för de livsmedels-subventioner, som nu planeras och som avses bli av tillfällig karaktär».

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, hänvisas till motionerna II: 528, II: 583 och II: 584.

Under det första världskriget var den enskilda försäkringsverksamheten i Sverige otillräcklig för att bereda sjöfarten ett erforderligt försäkrings-skydd. Staten meddelade därför sjöförsäkring mot krigsfara. Ehuru de enskilda försäkringsbolagen i slutet av 1930-talet voro väsentligt bättre rustade att möta stora risker, ansågs det välbetänkt att 1939 genom särskild lagstiftning om statlig krigsförsäkring förbereda ett eventuellt förnyat statligt stöd. Detta kom till stånd samma år vid det andra världskrigets utbrott. Det hade givetvis främst betydelse för sjöfarten men omfattade denna gång också annan transportförsäkring ävensom återförsäkring. Den statliga försäkringsverksamheten, som handhades av statens krigsförsäkringsnämnd, upphörde med utgången av år 1946.

De likvidatorer, åt vilka uppdragits att fullfölja avvecklingen av krigsförsäkringsnämndens rörelse, ha nu anmält, att uppdraget i huvudsak slutförts. Endast ett fåtal ärenden, som gälla förhållandevis små belopp, äro ännu icke färdigbehandlade. Föregående års riksdag underströk angelägenheten av att en slutlig reglering kom till stånd av de spörsmål som sammanhänge med bl. a. krigsförsäkringsnämndens verksamhet. Det har därför syntts lämpligt, att frågan om dispositionen av nämndens överskottsmedel nu förelägges riksdagen.

Det överskott, som uppkommit i krigsförsäkringsnämndens verksamhet, uppgår till ett betydande belopp, ca 304 miljoner kronor. Härav ha i runt tal 10 miljoner kronor redan tidigare tagits i anspråk eller avsatts för särskilda ändamål; det återstående överskottet uppgår sålunda till ca 294 miljoner kronor. De premieavgifter, som erlagts för krigsförsäkring, ha icke stannat på sjöfartsnäringen utan i sista hand burits av konsumenterna genom högre varupriser. Huvuddelen av överskottet eller över 200 miljoner kronor har influerat vid fraktfart mellan främmande hamnar eller för exportgoods, för vilket kostnaderna betalats av utlandet, medan icke fullt 100 miljoner kronor torde ha belastat konsumenter i Sverige. Överskottsmedlen äro således, framhåller departementschefen, icke av den karaktär, att de i sin helhet böra reserveras för speciella ändamål, som kunna anses sammanhänga med deras ursprung. Departementschefen förordar därför, att huvuddelen av överskottet tillföres riksgäldskontoret att användas för nedbringande av statskulden.

Å andra sidan föreligger givetvis, fortsätter departementschefen, ett visst samband mellan krigsförsäkringsmedlen och sjöfartsnäringen. Under synnerligen svåra förhållanden och med kännbara förluster gjorde den svenska

handelsflottan under krigsåren en betydelsefull och för den svenska folkförsörjningen avgörande insats. Med hänsyn härtill är det enligt departementschefens uppfattning både naturligt och önskvärt, att en viss del av det överskott, som uppstått vid transportförsäkring å svenska fartyg, användes för särskilda sjöfartsändamål, vilka eljest icke alls eller blott i otillräcklig mån tillgodoses genom anslag å riksstaten. Åtskilliga framställningar ha också ingivits i detta syfte, ehuru somliga nu äro inaktuella eller eljest av den art, att bidrag icke böra utgå av här ifrågavarande medel. I nuvarande läge synes departementschefen en särskild medelstildelning i första hand kunna komma i fråga för välfärdsanordningar för sjöfolk. Även spørsmålet om en förbättring av sjöräddningsväsendet bör enligt departementschefen i detta sammanhang beaktas.

Vid remissbehandlingen av sjömanskommitténs år 1947 avlämnade betänkande angående välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn vitsordades behovet av sjöfartshotell och klubbrum m. m. i den omfattning kommittén föreslagit. Dåvarande chefen för handelsdepartementet framhöll 1948, att frågan om dispositionen av krigsförsäkringsmedlen icke kunde lösas i det sammanhanget. Av ekonomiska skäl var det nödvändigt att låta utbyggnaden av välfärdsanordningarna ske i långsammare takt än vad kommittén föreslagit och i och för sig vore önskvärt. Riksdagen betonade, att man borde avvakta erfarenheterna av det efter delvis nya principer bedrivna välfärdsarbetet.

Den verksamhet, som under ledning av handelsflottans välfärdsråd sedan 1948 pågått för att förbättra förhållandena för den ombordanställda arbetskraften, har varit av stor betydelse. På grundval av de vunna erfarenheterna torde, framhåller departementschefen, en utbyggnad av verksamheten nu böra komma till stånd. En sådan utbyggnad har också visat sig önskvärd; behovet av framför allt sjöfartshotell för det sjöfolk, som i svenska hamnar avvaktar nya anställningar, har blivit alltmer påtagligt. De statsbidrag, som beräknas vara erforderliga under den närmaste femårsperioden för att genomföra det nu aktuella byggnadsprogrammet för sjöfartshotell, ha av handelsflottans välfärdsråd angivits till minst 4,6 miljoner kronor. Den del av anslaget till handelsflottans välfärdsfond, som avsetts för investeringar, har under ettvarvt av budgetåren 1948/49—1950/51 uppgått till 300 000 kronor, är innevarande budgetår 200 000 kronor och har för budgetåret 1952/53 föreslagits till likaledes 200 000 kronor. Möjligheterna att med en anslagstilldelning av denna storleksordning inom rimlig tid tillgodose behovet av sjöfartshotell äro, framhåller departementschefen, självfallet synnerligen begränsade. Departementschefen anser därför lämpligt, att vissa av krigsförsäkringsnämndens medel nu överföras till handelsflottans välfärdsfond. Med hänsyn till det nyss angivna medelsbehovet samt till att ytterligare välfärdsanordningar inom den närmaste tiden kunna visa sig erforderliga, föreslås fonden för den närmaste tioårsperioden skola tillföras tio miljoner kronor. Av nämnda belopp torde, framhåller departementschefen, under ettvarvt av budgetåren 1952/53—1961/62 få disponeras ca en miljon kronor för investe-

ringsändamål. Därest denna summa icke helt tages i anspråk under ett budgetår, böra enligt departementschefen återstående medel få utnyttjas under följande budgetår utöver eljest beräknat belopp. Vid bifall till detta förslag torde fr. o. m. budgetåret 1953/54 och tills vidare under sammanlagt tio år särskilda medel för investeringsändamål icke böra beräknas å riksstaten under anslaget till avsättning till handelsflottans välfärdsfond. Statsbidraget till löpande utgifter bör däremot enligt departementschefen utgå enligt oförändrade grunder. I likhet med vad som gäller f. n. förutsattes det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag från handelsflottans välfärdsråd besluta till vilka välfärdsanordningar medlen skola användas.

Frågan om åtgärder för att effektivisera livräddningsväsendet till sjöss och kustbevakningen har i anledning av väckta motioner och framställd interpellation behandlats av de senaste årens riksdagar (statsutsk. utl. 1949: 162 o. 1950: 57, r. skr. 1950: 110, interpellation vid höstsessionen 1950, statsutsk. utl. 1951: 65). Statsutskottet erinrade 1951, att det här var fråga om ett mycket svårbemästrat problem, och förutsatte, att man vid en inom handelsdepartementet pågående utredning på detta område prövade alla tänkbara utvägar i syfte att åstadkomma största möjliga förbättring av vårt livräddningsväsen. De hittills gjorda undersökningarna utvisa bl. a. att en förstärkning av de materiella resurserna, främst tillgången på livräddningsbåtar, är önskvärd. Departementschefen förordar därför, att av krigsförsäkringsnämndens överskottsmedel två miljoner kronor avsättas till en särskild diversemedelsfond, som skall disponeras för effektivisering av sjöräddningsväsendet och därmed jämställda ändamål. Beloppet bör enligt departementschefen bl. a. kunna tagas i anspråk för anskaffning av snabbgående undsättningsbåtar. Härigenom torde erfarenheter kunna vinnas till gagn för den fortsatta prövningen av sjöräddningsväsendets lämpliga utformning. Den föreslagna fonden förutsattes få disponeras efter Kungl. Maj:ts bestämmande och förvaltas av statskontoret.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 7 december 1951 skola två befattningshavare hos krigsförsäkringsnämnden erhålla årlig pension. I anslutning härtill föreslår departementschefen, att av nämndens överskottsmedel till civila pensionsfonden överföres ett belopp, motsvarande det kapitaliserade värdet av nämnda pensioner eller ca 100 000 kronor. Vidare förordar departementschefen, att av överskottsmedlen utbetalas gratifikation med högst 2 500 kronor till en tjänsteman hos nämnden, som icke kommer i åtnjutande av pension.

Det återstående överskottet bör enligt vad departementschefen nyss föreslagit användas för att nedbringa statsskulden. En mindre del torde dock, framhåller departementschefen, allttjämt böra stå till likvidatorernas förfogande för bestridande av eventuellt uppkommande utgifter. Vad som ej åtgår för dylika utgifter liksom de ytterligare överskottsmedel, vilka möjligen kunna inflyta, böra enligt departementschefen — när alla ärenden blivit helt slutförda — ävenledes utnyttjas för statsskuldssamortering.

Utskottet. Såsom av propositionen framgår har av de disponibla överskottsmedlen från statens krigsförsäkringsverksamhet huvuddelen eller över 200 miljoner kronor influtit vid fraktfart mellan främmande hamnar eller för exportgods, för vilket kostnaderna betalats av utlandet, medan icke fullt 100 miljoner kronor torde ha belastat konsumenter i Sverige. Utskottet kan tillstyrka departementschefens förslag, att huvuddelen av överskottet tillföres riksgäldskontoret att användas för nedbringande av statsskulden. Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att under världskriget 1914—1918 staten hade en liknande försäkring. Det då uppkomna överskottet togs i anspråk för att täcka förluster på kristidskommissionernas verksamhet.

Även om alltså staten iklätt sig den största ekonomiska risken och genom sin mellankomst i viss mån möjliggjort att sjöfarten kunde vidmakthållas under krigsåren, bör icke bortses från att den svenska handelsflottan under riskfyllda förhållanden och stora förluster därunder gjorde en betydelsefull insats. Det synes utskottet därför vara ett rimligt rättvisekrav, att någon del av överskottsmedlen avsättes för ändamål, som kunna anses sammanhänga med sjöfarten. Utifrån denna uppfattning synes utskottet riktigt och lämpligt, att såsom departementschefen förordat en del av medlen tages i anspråk för särskilda sjöfartsändamål, vilka eljest icke alls eller blott i otillräcklig mån tillgodoses genom anslag å riksstaten. I överensstämmelse härmed vill utskottet tillstyrka, att 10 miljoner kronor anvisas till handelsflottans välfärdsfond för anordnande av sjöfartshotell m. m. samt att 2 miljoner kronor disponeras för en effektivisering av sjöräddningsväsendet. I anslutning till vad departementschefen antytt böra sistnämnda medel främst användas för anskaffning av snabbgående undsättningsbåtar. Utskottet förutsätter, att nu ifrågakvarande medelstilldelningar utan onödig tidsutdräkt omsättas i praktiska åtgärder.

Departementschefens förslag att visst belopp skall avsättas för pensioner och gratifikation åt anställda hos krigsförsäkringsnämnden ger icke utskottet anledning till erinran.

Utskottet övergår härefter till att behandla i anledning av den föreliggande propositionen väckta motioner.

Vad beträffar det i motionen II: 583 gjorda yrkandet, att överskottet, till den del det avses för statsskuldens nedbringande, bör disponeras för bestridande av kostnaderna för livsmedelssubventioner vill utskottet erinra, att årets riksdag under sin vårsession behandlat frågan om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område och härför anvisat anslag för innevarande budgetår. Att nu reservera medel för ändamålet för kommande budgetår bör icke komma i fråga. Motionen torde med hänsyn till vad nu och i det föregående anförts icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 437 och II: 584 har yrkats, att av överskottsmedlen ett belopp av 5 miljoner kronor avsättes för fiskets befrämjande. Det är visserligen riktigt, att såsom i motionerna framhållits krigsförsäkringsnämndens verksamhet omfattade även fiskeflottan. Enligt vad utskottet emellertid

under hand från nämnden inhämtat, uppgick därvid summan av erlagda försäkringspremier till ett belopp av 1 394 000 kronor, under det att statens utgifter för denna verksamhet belöpte till sammanlagt 2 357 200 kronor. Underskottet utgjorde alltså 963 200 kronor. Det av staten åtagna försäkringsskyddet har sålunda varit till nytta för fiskeflottan. Enligt vad av motionerna framgår avses den föreslagna fonden skola användas för ett flertal olika fiskeriändamål. Det är icke möjligt för utskottet att bedöma angelägenhetsgraden av dessa ur sitt sammanhang lösryckta arbetsobjekt i förhållande till övriga behövliga anstalter på ifrågavarande område. Härtill är att märka, att möjligheterna att igångsätta nya byggnadsföretag för närvarande äro begränsade. Det förtjänar erinras om att beträffande byggnad av fiskehamnar innevarande års riksdag anvisat 1 500 000 kronor härför och avslagit motionsvis gjorda yrkanden om ytterligare anslag för ändamålet. Det synes utskottet riktigast, att statsmakterna få pröva såväl de i motionerna gjorda yrkandena som övriga förslag till åtgärder för fiskerinäringens främjande i ett sammanhang, på grundval av framställningar, som kunna komma att göras av de myndigheter, som närmast ha att bevaka de intressen, om vilka här är fråga. Med hänsyn till det nu anförda finner utskottet sig icke böra biträda det motionsvis gjorda yrkandet.

Det i motionerna I: 438 och II: 528 gjorda yrkandet att sammanlagt 15 miljoner kronor skulle användas till förbättring av sjöfolkets pensioner avser visserligen ett ändamål, som kan anses sammanhänga med överskottsmedlens ursprung. Utskottet, som finner syftet med förslaget behjärtansvärt, vill emellertid erinra, att Kungl. Maj:t den 6 juni 1952 uppdragit åt direktionen över handelsflottans pensionsanstalt att utarbeta och till Kungl. Maj:t före den 1 oktober 1952 inkomma med förslag till förbättring av sjömanspensioneringen. Enligt vad utskottet under hand inhämtat läser proposition i ämnet vara att förvänta till nästa års riksdag. Utskottet, som förutsätter att så kommer att bliva fallet, anser, att det under angivna förhållanden icke kan vara tillrådligt att nu reservera ett penningbelopp för denna pensionering. Motionerna i här berörd del avstyrkas alltså.

I sistnämnda båda motioner har även yrkats, att 2 miljoner kronor skulle användas till säkerhetsanstalter för sjöfarten. Av motionerna framgår icke för vilka speciella ändamål medlen skulle avses. Utskottet anser försiktigheten bjuda att härvidlag avvakta lotsstyrelsens äskanden till dylika anstalter för nästa budgetår, till vilka äskanden riksdagen får tillfälle att taga ställning i samband med behandlingen av statsverkspropositionen. Utskottet avstyrker alltså motionerna jämväl i nu berörd del.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) avslå motionerna I: 437 och II: 584;

b) avslå motionerna I: 438 och II: 528;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 583 medgiva, att statens krigsförsäkrings-

nämnds överskottsmedel må användas enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 mars 1952 framlagt förslag.

Stockholm den 18 november 1952.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, fröken Andersson, herrar Leander, Gillström, Eric Ericson, Pålsson, Näsström, Sundelin, Bergh, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, fru Svensson och herr Ragnar Persson; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Svensson i Grönvik, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Svensson i Ljungskile, Lindholm, Rubbestad, Staxäng, Åkerström, Kollberg, Thapper, fröken Elmén, herrar Birke, Svensson i Alingsås och Karlsson i Olofström.

Reservation

av herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Näsström, Sundelin, Boman* i Kieryd, *Mårtensson* i Uddevalla, *Svensson* i Ljungskile, *Staxäng, Kollberg*, fröken *Elmén* och herr *Karlsson* i Olofström, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 437 och II: 584 och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande, som på s. 5 börjar med orden »I motionerna» och på s. 6 slutar med orden »gjorda yrkandet», bort ha följande lydelse:

»I motionerna I: 437 och II: 584 har yrkats, att av överskottsmedlen ett belopp av 5 miljoner kronor avsättes för fiskets främjande. Även den svenska fiskeflottan gjorde under kriget en för det svenska folkhushållet betydande insats. Att riskerna därvid voro stora framgår bl. a. av att i krigsskadeförsäkring utbetalts ett belopp av 2 357 200 kronor. För fiskerinäringens vidkommande upphörde emellertid icke krigsskadorna med krigets slut. Minsprängning av fiskebåtar och förlust av fiskredskap på grund av krigshandlingar förekomma alltjämt. Det senare slaget av skador vålla fiskarna stora förluster, när fiskredskap icke kunna bli föremål för försäkring. Även för fiskebåtar är det ofta svårt att få försäkring till betryggande belopp. För att ordna en effektiv fiskebåtsförsäkring erfordras fonder och utskottet finner det rimligt, att en del av överskottsmedlen från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet användes för en sådan fond. Då utskottet

även i övrigt anser de i motionerna I: 437 och II: 584 anförda skälen värda beaktande, har utskottet funnit sig böra tillstyrka bifall till det i nämnda motioner gjorda yrkandet, att 5 miljoner kronor avsättas för fiskets främjande.»

dels ock utskottets hemställan under a) och c) bort ha följande lydelse:

»a) med bifall till motionerna I: 437 och II: 584 besluta att av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel ett belopp av 5 000 000 kronor skall avsättas till en särskild fond för fiskets främjande;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 583 medgiva, att statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel må användas enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 mars 1952 och av utskottet framlagda förslag.»